

2020 – 12

HOLLANDS Maandblad

Fredie Beckmans

Antoine de Korn

Guido van Hengel

Anton Korteweg

Moniek Timmemans

Delphine Lecompte

Alexander Rinnooy Kan

Johannes van der Sluis

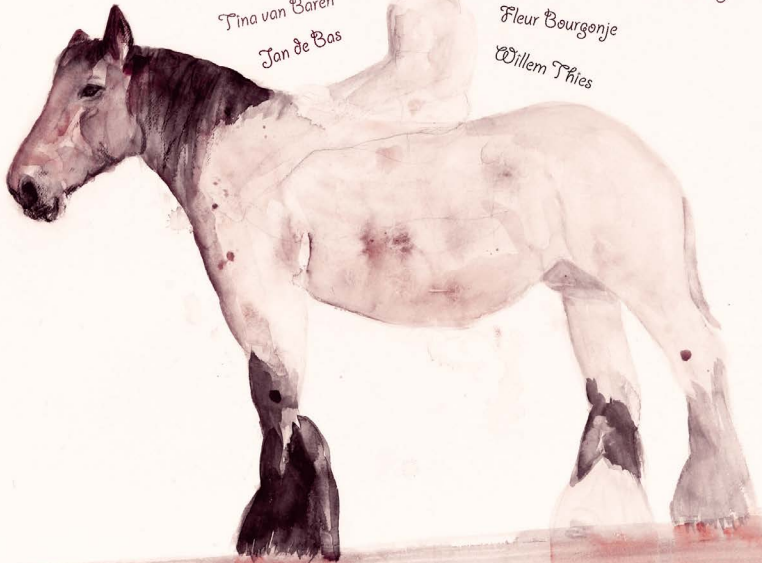
Tina van Baren

Mohana van den Kroonenberg

Jan de Bos

Fleur Bourgonje

Willem Thies

old is beauty

proble...

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 12 – 2020

tweenzestigste jaargang • nummer 877
december 2020

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Freddie Beckmans – Deze maand

Tina van Baren – Gedicht

Guido van Hengel – De hondenmeppers

Delphine Lecompte – Gedichten

Antoine de Kom – De zaken W. en K.

Anton Korteweg – Gedichten

Mohana van den Kroonenberg – Onder de streep

Fleur Bourgonje – Gedichten

Alexander Rinnooy Kan – Universiteit

Willem Thies – Gedichten

Jan de Bas – Liefdespoëzie en levenskunst

Johannes van der Sluis – Gedicht

Moniek Tinnemans – Ius Osculi

Tekeningen Stance Oonk

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Fredie Beckmans

Al maanden fiets ik helemaal alleen door het Vondelpark zonder een cent te verdienen. Als gids op de fiets verdiende ik de worst op mijn boerham met de Duitse taal. Achteraf bezien was dat wel link. Wie durft nou brullend in het Duits in Amsterdam over straat te fietsen? Ik blijf wel doorfietsen, ook zonder toeristen, anders beginnen mijn gewrichten te kraken en te piepen.

In het park is het tegenwoordig zo rustig dat je gemakkelijk kan verstaan wat de overgebleven wandelaars elkaar vertellen. ‘Het zijn er veel te veel geworden, allemaal afschieten die smerige rotpapegaaien.’ Als er geen toeristen meer in de stad zijn dan moeten de vogels er maar aan geloven. Die griezelige wandelaars bedoelen de papegaaiachtige halsbandparkieten. Hartstikke mooie vogels die door vogelaars niet worden gezien als bedreigend voor andere vogels. Vanaf mijn fiets roep ik dat ze naar het Museumplein moeten gaan om daar te schreeuwen dat coronavirussen niet bestaan, terwijl in het Vondelpark veel te veel krijsende papegaaien vrij rondvliegen. Gelukkig begrijpen ze daar geen sikkepit van. Goddank ben ik een snelle fietser.

Door naar mijn supermarkt voor een zak ongedopte pinda's. Mondkapje op, schoongemaakt boodschappenmandje in mijn hand. Word ik tegengehouden door de beveiliging. Ik versta hem niet goed, geloof ik. Of ik mijn mondkapje wil afdoen. Waaaaat, afdoen? Hij zegt dat ik loop te provoceren. Oeps, ineens weet ik het, ik heb mijn speciale Vondelparkmondkapje nog op. Daar heb ik met een zwarte Eddingstift op geschreven: niet zeiken. Oké, ik heb nog wel een paar gebruikte, onbeschreven virusfilters in mijn jaszak.

Thuisgekomen met mijn pinda's groet ik als eerste Robbie, mijn eigen papegaaai: ‘Zeg eens nee.’ En dan roept Robbie terug: ‘Nee.’ Die

pedagogische strapats is niet volledig van mezelf. Wittgenstein heeft eens gevraagd of je een papegaai mag geloven wanneer die zegt: 'Ik begrijp je niet.' Toen ik Robbie had gekregen, lag het voor de hand hem iets van dezelfde strekking te leren. Ik vraag me af of hij mijn klank van het woordje nee imiteert, het nee als de werkelijke betekenis van nee retourneert of helemaal geen zin heeft om wat te zeggen en dan maar nee roept. Die mensen in het Vondelpark of op het Museumplein, dat is bijna hetzelfde verhaal: bevangen door het Nee-Virus stoten ze klanken uit die klinken als nee, maar je vraagt je af of ze wel weten wat nee betekent.

Daarnet heb ik Robbie een liedje voorgefloten met mijn mond. De *Haydn Variationen* van Brahms. Die kon Wittgenstein ook uit zijn hoofd fluiten.

Na drie keer opnieuw te hebben ingezet, krijste Robbie voor de derde keer: 'nee!'

'Zeg toch eens ja!' riep ik terug.

En toen viel ik van mijn stokje – het beest moet iets hebben opgevangen –, want hij krijste schor: 'Nee, ik ben hier niet op het Museumplein.'

lees het nieuwe nummer

De hondenmeppers

'Ik werk graag met mijn beste vrienden'

Guido van Hengel

In Bor liggen de honden op straat. Ze slapen. Wanneer de avondschemer intreedt, komen ze in beweging en trekken kriskras door het Oost-Servische mijnwerkersstadje, op zoek naar afval en aas. Deze duizenden viervoeters zijn nakomelingen van bij het vuilnis achtergelaten puppy's en afgedankte huishonden. Halsbanden, tuigjes en lijnen kennen ze niet meer of hebben ze nooit gekend. Ze gaan en staan waar ze willen, in vrijheid. Hun problematische aanwezigheid is sterk verbonden met de geschiedenis van de Joegoslavische oorlogen in de jaren negentig en het naoorlogse tijdperk, waarin de liberale, kapitalistische wereld zich aandiende.

Mensen zijn er ook, uiteraard, maar steeds minder. Bor kampt met leegloop. Vanaf het begin van de oorlog verliet één op de vijf inwoners de ooit bloeiende mijnwerkersstad. De groeve, even verderop, is weliswaar nog in gebruik, maar oogt eenzaam en verlaten. Recentelijk heeft een Chinese ondernemer de hele kopermijn en vrijwel alle bijbehorende fabrieken en graafmachines gekocht. In het naoorlogse Servië is alles te koop, ook het ondergrondse.

Die oorlogen joegen honden de stad in. Aan het meer van Bor waren de weekendhuisjes voor de mijnwerkers vervallen tot ruïnes. De aldaar achtergelaten erfbewakers volgden hun formidabele reukorganen en trokken en masse naar de stad. Zo vervaagden de grenzen tussen stadse beschaving en rurale wildernis en ondanks een wet uit 2009 tegen het doden van straathonden, schoten jachtopzieners nog tot in 2015 met scherp. 's Nachts voerden ze een straatoorlog met het blaffende uitschot,

dat soms als één leger optrok en dan weer uiteenviel in dolende eelingen.

Na een paar jaar ging de gemeente over op halfslachtige symptoombestrijding. Iedere burger van Bor die werd gebeten door een straathond kon een vergoeding van de gemeente aanvragen. Dat liep al gauw uit de hand. Aan bewoners die konden bewijzen dat die tandafdrukken in hun kuiten of onderarmen waren geplaatst door een straathond, keerde de gemeente in 2018 negentig miljoen dinar uit (ongeveer 750.000 euro). Voor een provinciestad in het economisch geteisterde Servië is dat veel geld.

‘Honden lijden, en mensen lijden,’ concludeert Dragan, de bibliothecaris van Bor vanachter een kop koffie. Hij spreekt het uit met een mengeling van spot en gelaten somberheid. In verband met het vergoedingschandaal deelt hij een gerucht dat de verderop levende zigeuners hun dode honden stropen, de botten uitkoken en met die beenderen en schedels een soort tang maken, waarmee ze tandafdrukken in hun benen of armen zetten. Met zijn handen maakt hij een beweging alsof hij een heggenschaar open- en dichtklapt. Hij lacht: ‘Het lijkt me wel geinig om zo’n ding te hebben.’

Later die dag op een terras in de stad spreek ik Miloš, een hondenuitgever en verzamelaar. Hij wuift het verhaal weg: ‘Er is daarvoor geen enkel bewijs. Ik vind het een slecht idee om dit soort verhalen aan buitenlandse journalisten te vertellen. Dan denken ze daar in Nederland dat we een stelletje primitieve barbaren zijn. Wilden.’ Miloš loopt tegen de zeventig, heeft een grote baard van waaruit hij bespiegelingen broemt over mens en dier en de altijd alomtegenwoordige Servische politiek. Sommige honden vergelijkt hij met politici, bijvoorbeeld met de autocratische president Aleksandar Vučić, of de minister van Buitenlandse Zaken, de vierkante Ivica Dačić. In zijn achtertuin houdt Miloš meer dan vijftig straathonden, die hij daar voedt en verzorgt. De stank is niet te harden. Als hij aan komt rijden springen ze metershoog op in

de hokken en tegen de hekken. Ze blaffen een oorverdovende kakofonie: hoog en laag, grommend en piepend, bassend en jankend.

Die middag geeft Dejan, een hondenvanger (*šinter*, in Nederland ook ooit bekend als een ‘hondenmepper’) die werkt voor de gemeente, een rondleiding door Bor. We passeren het centraal station, waar alleen nog maar stoptreinen uit de regio arriveren, en we rijden de heuvel op. ‘Vanaf hier begint, laten we zeggen, onze Bronx,’ vertelt hij. Links en rechts rennen honden keffend mee met de auto. Het is april en de grote, kronkelige bomen staan in bloei. Het groen is nog fris, de blaadjes pril. Bloesemgeuren verspreiden zich door het open raampje. Het heeft die nacht geregend, dus de loofbomen ruiken kruidig.

Dejan lijkt de stad uit te rijden, maar eigenlijk koerst hij naar het oudste deel van Bor, vanwaaruit de stad is ontwikkeld: de groeve. Franse ondernemers bouwden in 1903 een nederzetting voor de mijnwerkers. Het is nu vervallen. Toch kunnen hier en daar duidelijke sporen van het optimisme van iets meer dan een eeuw geleden worden ontwaard, van toen de Eerste Wereldoorlog met al haar technologische vernietiging nog onvoorstelbaar leek. Onder de graffiti en het verbrokkelde pleister verbergt zich de industriële grandeur van het fin de siècle. Gedurende de twintigste eeuw bloeide Bor op dankzij de koperwinning. De Joegoslavische autoriteiten kwamen meermaals langs om mijnwerkers de hand te schudden. In de jaren tachtig ontdekten onderzoekers dat het zeer ongezond is om zo dicht naast de groeve te wonen, omdat de lucht daar een te hoge dosis van gassen en metalen bevat. De arbeiders vertrokken.

Toen tijdens de oorlog in de jaren negentig een grote stroom vluchtelingen uit Kosovo arriveerde, bleken de lege woningen toch nog van pas te komen. Vooral de verdreven Roma namen de gezondheidsrisico’s voor lief en betrokken de vervallen mijnwerkerswoningen. Ze deden vervolgens weinig aan restauratie en renovatie. De verlaten wijk transformeerde in een slum met giftige lucht, bacillen en ziektekiemen.

‘De mensen leven hier samen met hun honden,’ vertelt Dejan. ‘Ze slapen samen, eten samen. Het is heel moeilijk om in dit gebied honden te chippen of te steriliseren. We hebben hier nauwelijks of eigenlijk geen enkel zicht op de hondenpopulatie.’ Van rechts naast het gebarsten asfalt worden we nagekeken door een zwangere teef. Haar zware tepels hangen in het gras. Romakinderen rennen samen met de honden over straat. De kinderhoofdjes steken niet uit boven de stevige hondenruggen en zwiepende staarten, de poten en blote voeten trippelen op de weg. Op een bonkig grasveldje staat één schaap. ‘Die is voor de viering van de dag van de heilige Sint-Joris, dat is hun heilige,’ vertelt Dejan. ‘Nog een paar dagen, dan kunnen ze los.’

Na nog wat verder gehobbel over de paden stopt Dejan de auto naast de groeve. De huizen van de Roma staan vrijwel direct aan de afgrond, boven de kwaadaardige luchten. We stappen uit. In de verte braakt een maalmachine stenen uit, die kletterend op een enorme hoop vallen. Diep, heel diep beneden, glinstert een groenig watertje, een chemisch meertje. Daarboven: grondlagen – in zwart, en bruin, en geel, en groen, en blauw en paars en talloze andere tinten. De wind draagt flarden zigeunermuziek mee. Het is sereen. Niemand zegt iets.

Terug in de auto hervat de *šinter* zijn verhalen. Ditmaal vertelt hij over de nabijgelegen begraafplaats. In de Tweede Wereldoorlog hielden Duitse bezetters niet ver daarvandaan duizenden vooral Hongaarse Joden gevangen. Ze moesten werken in de mijnen en leefden onder erbarmelijke omstandigheden, totdat de geallieerden naderden vanuit het oosten. ‘Op die begraafplaats liggen mensen van de hele wereld, van de Balkan, uit Rusland, uit het Westen,’ legt Dejan uit.

Een van de Hongaarse dwangarbeiders was de dichter Miklós Radnóti, die poëtisch verslag deed van zijn dagen in Bor in een klein schriftje dat hij van een plaatselijke boer had gekregen. De interneringskampen waarin hij probeerde te overleven, waren vernoemd naar steden

in het Derde Rijk: Berlijn, Brünn, Wien. Schaduwen van een verloren cultuur.

Een voettocht naar Hongarije in de winter van 1944 putte Radnóti dermate uit, dat de Hongaarse fascistie hem samen met honderden andere Joden hebben doodgeschoten. De meeste andere gevangenen uit Bor stierven in Bergen-Belsen en Dachau. Na de oorlog werd het lichaam van Radnóti geïdentificeerd in een massagraf nabij Abda in Hongarije. Ook het schriftje met de gedichten werd daar gevonden. Sommige waren lyrisch, andere hard en realistisch. De gedichten vormen een belangrijk historisch document als het aankomt op de Jodenvervolging in Hongarije, en Radnóti's verzen gelden dan ook als verplichte kost op Hongaarse scholen. Het 'schriftje' is voor Hongaren even sacraal als het dagboek van Anne Frank voor Nederlanders. De laatste van het zeven strofen tellende gedicht 'Wortel' gaat als volgt:

*Ik was bloesem, wortel ben ik,
zware aarde boven mij.
Nu mijn lot dan is bezegeld
jankt de zaag boven mijn hoofd.¹*

Het moge duidelijk zijn: de donkere aarde van Bor verbergt meer dan koper alleen.

Vanachter het stuur vertelt Dejan dat een paar hooggeplaatste Duitse officieren uit angst voor het oprukkende Rode Leger hun geld zouden hebben begraven op het kerkhof. Er zouden nog steeds Duitse schatgravers komen, op zoek naar nazigeld. Tijdens het voorbijrijden is de begraafplaats nauwelijks nog te herkennen. Alles is overwoekerd, de gedenkplaatsen groen uitgeslagen. De bijen dansen van bloem naar bloem, het hoge onkruid wiegt mee op de wind. Op het amper begaanbare wandelpad tussen de graven liggen drie honingkleurige handen op hun zij te slapen – de poten languit naar voren. Deze begraafplaats is vol van leven.

Terug in de *šinteraj*, het hoofdkwartier van de hondenvangers, vertelt Dejan over de nieuwe plannen van de gemeente Bor. Het interview verloopt wat stroef omdat een paar dozijn honden luid door het gesprek heen blaffen. Ze nemen de geur van de vreemde waar, en slaan alarm. De rondleiding voert overigens niet langs de beruchte kooien die achter het gebouwtje staan opgesteld. Het enige wat we meekrijgen uit die kooien, is het geluid. Het enige wat de honden van de vreemde bezoeker uit Nederland meekrijgen, is de onbestemde geur. Wij, de dieren, worden elkaar gewaar.

Dejan legt uit: ‘Het doel is alle honden vangen, vaccineren en steriliseren. De volgende fase is dat we de honden rubriceren met drie kleuren labels in hun oren: de binnenstadhonden, de buitenwijkhonden en de regiohonden. Tot slot worden ze weer terug op straat gezet.’ Dit moet het hondenprobleem oplossen, dat de stad al zeker twee decennia teistert. De vaccinatie- en sterilisatieprogramma’s lijken te werken: de populatie neemt weliswaar niet af, maar ook niet toe.

Maar het straathondenprobleem heeft meerdere verschijningsvormen. Het gaat niet alleen om de traceerbare en tastbare problemen, zoals de tierende ziektes of de wildgroei aan vermeende hondenbeten. Minstens zo problematisch is de angst voor de wilde honden. De lokale omroep Radio Televisie Bor brengt regelmatig verslag uit. In reportages reageren de bewoners op vragen van een reporter.

‘Ja, ik ben wel bang voor de honden, natuurlijk.’

‘Heeft u weleens een nare ervaring gehad met de honden?’

‘Nee, dat niet. Maar ik ben wel erg bang.’

De angst is vooral groot in de winter, want dan zijn de honden hongerig en slechtgehumeurd. Sommige inwoners nemen het recht in eigen hand. Ze verspreiden verboden landbouwgif dat ze over de grens kopen, in Roemenië of in Bulgarije. Dierenactivisten en hondenliefhebbers vertellen met afgrijzen dat de straten meermaals bezaaid zijn geweest met doodzieke, trillende dieren, het schuim op de bek. Soms duren die geheimzinnige vergiftigingsacties maanden.

In het kantoor van de *šinteraj* is de dierenarts gearriveerd. Een grijze zestiger. Ooit was hij veearts. Tijdens het interview houdt hij zijn handen gevouwen voor zijn buik en bij opmerkingen van collega's knikt hij vriendelijk. Hij communiceert voornamelijk non-verbaal, blijft op de vlakte. Die dierenarts weet: *šinters* hebben een ronduit slecht imago, zeker onder westerlingen. Activisten over de hele wereld speuren dierenleed op via YouTube en Facebook. Voor hen is de *šinter* de Satan. Filmpjes circuleren met daaronder woedende *comments*. In het tijdperk van mondialisering en internet is zulke morele verontwaardiging, zulke woede die snel escaleert richting doodswensen, snel gemobiliseerd. Een Amerikaanse soldaat die voor een camera een puppy in een ravijn in Afghanistan gooide, ontving honderdduizenden doodsb bedreigingen. In Nederland kreeg de kunstenaar Tinkebell, die een tas maakte van haar kat, zo veel hatemail dat ze er een dik boek over kon maken.

Ook voor de komst van internet ging het al zo. Toen de Amerikaanse president Lyndon B. Johnson voor de camera zijn beagle aan de oren had opgetild, was de golf van kritiek zo overweldigend dat hij zich op de nationale televisie moest verontschuldigen. Het Witte Huis zou zelfs meer boze brieven hebben gekregen over die aan de oren omhooggetilde beagle dan over de oorlog in Vietnam.

Die online filmpjes zijn echt, veel Servische *šinters* gaan ruw te werk. Ze doen de honden stropen om. De dieren janken het uit. Er vloeit bloed. Tijdens hun werk moeten de hondenvangers rekening houden met heftige confrontaties, niet alleen met de loslopende honden, maar ook met mensen. Ik vraag Dejan of dit werk, het vangen van straathonden, hem voldoening geeft. 'De hond is beste vriend van de mens,' antwoordt hij, 'dus als je mij vraagt of dit leuk werk is, dan zeg ik: ik werk graag met mijn beste vrienden'. Hij steekt een sigaret op: 'Het probleem is niet zo groot als het lijkt. Ik denk dat als je kijkt naar – pak 'm beet – duizend van onze straathonden, dan zijn er denk ik maar zeven of acht echt agressief en gevaarlijk.' Hij blaast de rook uit, kijkt ernaar, en vult dan aan: 'Net zoals bij mensen, eigenlijk.'

NOOT

- 1 Origineel: [...] Virág voltam, gyökér lettem, / súlyos, sötét föld felettem, / sorsom elvégeztetett, / főrészsír fejem felett.’

De in dit essay geciteerde dichtregels van Miklos Radnóti zijn vertaald door Arjaan van Nimwegen en Orsolya Réthelyi.

lees het nieuwe nummer

De schrijn van Hagestein

Anton Korteweg

Boven mijn afgematte lijf een vlucht
ganzen in v-vorm, snaterend als gekken.
Links, ver nog weg, de Culemborgse brug,
een reuzenbadmuts glinsterend in de Lek en

tussen twee bankjes op de dijk voorbij de stuw
bij Hagestein een houten schrijn, waarop geschreven:
'Een gastenboek voor U. Wie schrijft, die blijft.'
Ik had het koud. Ik hield het maar bij lezen.

Een greep: 'Hier aan het wandelen met Sjoerd, mijn hond.
Wat heeft God de natuur toch schitterend gemaakt!
Zijn zegen toegewenst.' Getekend: Sjaak.

'Een mooie plek voor bier en de natuur
is ook al mooi hier. Proost voor alle geile mensen.'
De schrijver onbekend. De tijd: 's morgens acht uur.

Dan had je nog Corine. Zij deelt ons mee
dat ze hier maar wat graag zou willen wonen,
maar woont al lang in Krommenie. Dus nee

Gelaafd aan deze brandstof klom ik welgemoed
weer op mijn tamelijk uitgeruste fiets.
Wind tegen, regen, rare bochten? Deed me niets.

Voor de avond nog was 'k waar ik wilde zijn.
In Culemborg. Terug ging ik met de trein.

Brasserie Streek, Culemborg

Een eersteklaswagon van voor de Grote Oorlog;
een afgeplatte Mahlerkop is de patron.
Hij runt de zaak met voorschoot en op sneakers.

Het dagmenu is duif vooraf, dan hert of kabeljauw;
in Streek te Culemborg doen ze niet flauw.
Gekrijt op een zwart bord geven twee glazen wijn
te kennen liever vol dan leeg te zijn.

Voor een geniepig drempeltje bij het toilet
word je attent gewaarschuwd: 'Mind your steps'.

Een mollig manneke met zwarte krullenbol
in rode trui waarop een blauwe vlinder
holt langs de tafeltjes. 't Is lang niet vol.

Als gast krijg je, of je er zin in hebt of niet,
een flinke kaars in een lantaarntje op je tafel.
Dat is, aldus de ober, voor de romantiek.

Links voor me zit een heerachtige man
met zorgelijke blik en naast zijn toetje
een soort pamflet: 'Wij artsen zeggen nee'
– viermaal herhaald, in rood – 'tegen 5G.'
Hij pakt zijn pen en tekent op de achterkant
een nijlpaard, neushoorn en een olifant.

Achter een waterval van ongewassen haar
tracht zich een meisje, even verderop,
schokkerig en onstuimig append te verschuilen.
Ik wist niet of ik om haar lachen moest
of toch voor alle zekerheid een beetje huilen.

Fijn mens

Sta me vol ongemak
steunend op twee stokken,
rug tegen afvalbak,
beetje pijn te lijden,
komt een keurige dame,
fijn mens, top bereikt,
toch eenvoudig gebleven,
op me afgestapt.

‘Moed houden, jongen,’ zegt ze,
‘heb ik ook gehad,
helemaal weer de oude.’

Ik: ‘Heb het nog steeds,
rug is ingezakt,
hernia verwaarloosd,
kom er nooit van af.’

Zij: ‘Is ook niet erg,
d’ een dit, d’ ander dat.’

Nou ja, als je het zo bekijkt,
heeft ze natuurlijk groot gelijk.

lees het nieuwe nummer

Ius Osculi

Moniek Tinnemans

Zwijgend zitten we tegenover elkaar in de schemering. Mijn broer kijkt om zich heen, naar het aanrecht dat is bezaaid met vuile pannen en kommetjes en glazen en flessen, naar de heuphoge stapels oude kranten langs de wand, de vensterbank met verdroogde planten op schoteltjes. Naast de deur staan vier bakjes kattenvoer een doordringende lucht te verspreiden.

William haalt een strip nicotinekauwgom uit zijn jaszak, drukt er twee uit, steekt ze in zijn mond.

‘Dus,’ zeg ik, terwijl ik mijn handen tussen mijn knieën steek. ‘Kon je het nog vinden?’

Williams kaken gaan strak op en neer.

‘Sorry,’ zeg ik. ‘Rotopmerking. Ik ben mezelf niet. Je rookt niet meer, zie ik.’

Hij haalt een hand door dat dikke, glanzende haar met een lok – coupe James Dean. Zijn jack is bestudeerd versleten, daaronder een hageelwit shirt met een lage v-hals.

‘Wil je haar zien?’ vraag ik.

Met duim en wijsvinger kneedt hij zijn neusbrug.

‘Wanneer is het gebeurd?’

‘Weet ik niet,’ antwoord ik. ‘Gisteren heb ik haar gebeld, ze was heel moeilijk te verstaan.’ En toen had ik natuurlijk meteen moeten gaan. Maar het regende, en mijn tableau moest af. ‘Vanmiddag was ik hier rond vier uur, en toen lag ze zo.’

‘Te laat dus. *Story of your life*.’

Negeren. ‘Koffie?’

‘Net gehad. In het tankstation.’ Hij grinnikt. ‘Sta ik bij de automaat, komt er een stelletje binnen. Zo’n beer van een vent met een blond mok-

keltje. Die kerel vraagt aan de caissière: “Heb je ook Skittles?” Gezicht van het mokkeltje meteen op onweer. Ze zegt: “Daar zitten hartstikke veel kleurstoffen in, Johan. Die moet je helemaal niet nemen.” Mijn broer glimlacht. Voor de vriendin heeft hij een hoog en hysterisch stemmetje gebruikt, en ik zie dat hij daar tevreden over is. ‘Die kerel draait zich om naar het rek met snoep en zegt: “Als ik zin heb in Skittles, dan eet ik Skittles.” “Hij mag ze niet hebben,” zegt die vriendin tegen de caissière, “hij wordt hartstikke agressief van kleurstoffen.” En ze legt de zakjes snoep, die hij al op de toonbank had gelegd, terug in het rek.’ Mijn broer knikt naar me. ‘Nou, eind van het liedje, die vent koopt alles waar maar mogelijk kleurstof in zit. Twee boodschappentassen.’

Ik trek mijn wenkbrauwen op.

‘Het eerste wat hij doet,’ grinnikt William, ‘is zo’n zakje Skittles opendrekken. Hij kiept de volledige inhoud zo achterover.’ Hij proest. ‘Is vast een leuke rit geworden.’ Zijn blauwe ogen fonkelen. Hij steekt een hand in zijn t-shirt en wrijft over zijn borst.

‘Wil je mama zien?’

‘Jezus,’ zegt mijn broer. ‘Hebben we haast of zo?’

Ik schuif met mijn schoenen over de vloer. ‘Ik heb dat bij jou ook weleens gedacht, van die kleurstoffen.’

Hij kijkt me lang aan, kauwend. Ik sla mijn ogen neer.

We zouden moeten eten, drinken, licht maken. We zouden iets moeten doen. Handelen naar de situatie. Iemand bellen, een wake houden. Maar zolang we hier zitten, in het donker, is er nog niets onherroepelijks gebeurd. Zolang er geen licht is, is deze keuken dezelfde als vroeger. Ik herinner me het wekken van vruchten, overkokende gelei, het gevoel van plakkerig linoleum onder je blote voeten.

‘Ariane wil een *swer*,’ zegt mijn broer.

‘Een wat?’

‘Een serre. Ze vindt de woonkamer te klein.’ Hij peutert aan zijn oorschelp. ‘En we gaan de badkamer doorbreken. Ruimte maken voor een infraroodsauna.’

‘Zou daar niet de kinderkamer komen?’ vraag ik.

Hij haalt zijn schouders op. Even kijkt hij als vroeger, toen hij van lege ligadozen een hommelflat had gemaakt en alle verzamelde flatbewoners de volgende ochtend dood aantrof. ‘Dusss,’ hij strekt zijn arm uit en met zijn handpalm naar boven wijst hij de keuken rond, ‘je snapt wel hoe ik erover denk. Ik zeg cashen, baby. *Right away*. Wat de gek ervoor geeft.’

‘We zullen het op z’n minst toonbaar moeten maken,’ zeg ik. ‘Wel even een klus. Heb jij honger?’

Hij trekt een vies gezicht. ‘Eten in deze klerezooi?’

‘Je moeders klerezooi.’

Mijn broer snuift, kijkt om zich heen en staat dan op met een ruk. Zijn stoel valt om.

‘Die kranten,’ zegt hij. ‘Wat deed ze daarmee? Vond jij dat goed? Hier. Van twee jaar geleden. Twéé jaar.’

‘Jij had ze ook kunnen weggoaien,’ zeg ik, ‘als je eens langs was gegaan.’

‘O?’ De krant wordt tot prop geperst. ‘Gaan we op die toer?’

Oppassen nu.

‘Dus eigenlijk zeg jij dat dit mijn schuld is. Dit hier,’ hij schopt een van de stapels papier omver. ‘En dit,’ pats, bakje kattenvoer vliegt door de keuken. ‘En dit ook?’ Wham, een beuk op het keukenkastje, waarin de flessen opstandig rinkelen.

Ik houd me vast aan mijn stoel.

‘En dan hebben we de rest van dit kavalje nog niet gezien.’ Hij praat geconcentreerd en met lage stem, ademt steeds zwaarder. ‘Weet je wat ik denk? Platbranden. Enige optie.’

‘En net wilde je het nog...’

‘Jezus!’ schreeuwt mijn broer. ‘Kijk dan om je heen! Als we de begravenis kunnen betalen met wat die gribus oplevert, is dat een godswonder! Je denkt toch niet dat ze iets heeft geregeld, of wel? Alles van waarde heeft ze al lang geleden opgezopen.’

‘De laatste jaren dronk ze niet meer zo veel,’ zeg ik. ‘Ze vergat dat ze flessen in huis had, ze leek vergeten dat ze wilde drinken. En trouwens, de grond is best wat waard.’

William spuugt zijn kauwgum tussen de vuile pannen op het aanrecht. ‘Ze wilde niet naar een tehuis.’ Hij telt op zijn vingers. ‘Ze wilde geen thuiszorg. Ze wilde niet bij jou wonen. Ze wilde niks. Dat was toch zo? Jij bent toch vaak met haar gaan praten? Hadden we haar moeten dwingen soms? Nee, dit is niet onze schuld. Niemand gaat ons aanpraten dat dit onze schuld is.’

‘Ik denk dat ze dankbaar was dat we haar in haar waarde lieten,’ zeg ik.

‘In haar waarde.’ Hij slaat zijn armen over elkaar. Blaast een stoot adem uit.

‘Jij hield ook van haar,’ zeg ik. ‘Jij kuste mama altijd op haar mond als je thuiskwam uit school. Daar was ze zo trots op, een puberzoon die zijn moeder op de mond kuste.’ Mijn broer prutst aan het sierrekje aan de wand, waar ze vroeger haar antieke borden in uitstalde, en dat nu is volgepropt met uitgedroogde sneetjes brood. ‘Ze schepte sowieso op over jou,’ ga ik verder. ‘Een zoon op het gymnasium, iedereen...’

‘Goed. Laat haar maar zien.’

De laatste jaren sliep ze beneden op de divan, in een kamer die permanent verduisterd was en waar alleen een Winnie de Poeh-nachtlampje brandde.

We staan in de deuropening. Het ruikt hier, nog erger dan in de rest van het huis, naar oud mens: zuur, bedorven, met een scherpe urine-lucht, van haar of van de kat.

Ik hoor William ademen over mijn schouder. Hij geeft me een duw. ‘Jij moet voelen.’

‘*No way*,’ fluister ik.

‘Ik weet niet hoe ze de laatste jaren aanvoelde,’ zegt mijn broer.

Ik wil iets zeggen, hem vertellen dat ze altijd op hem wachtte – op haar *golden boy*, haar William die niks fout kon doen –, dat ze altijd zijn lievelingskoekjes in huis had, dat alles om hem draaide.

Mama ligt op haar zij, haar gezicht van ons afgewend. Ik doe een paar stappen naar voren. En nu? De ogen sluiten, dat heb ik vaak op tv gezien. En de kaak dichtdrukken. Die dan meteen weer openvalt. Ik kijk achterom. Vanaf de deurpost maakt mijn broer een ongeduldig gebaar met zijn hoofd. Doe het zelf, denk ik. Op mijn tenen sluip ik dichter naar de divan. Het woord lijkvocht dringt zich aan me op. Er trekt een rilling langs mijn ruggengraat.

Hoezeer ik het ook probeer, ik kan me niet voor de geest halen wanneer ik haar voor het laatst heb aangeraakt. Wanneer ik voor het laatst haar warmte heb gevoeld, bibberend en breekbaar, met uitstekende botten als een klein vogeltje. Een innige omhelzing was het vast niet. Hooguit een hand op haar arm of schouder, mijn adem inhoudend uit afkeer van het rottingsproces dat zich in haar binnenste al aan het voltrekken was.

‘Sta je te bidden of zo?’ vraagt William, terwijl hij zijn gewicht verplaatst van zijn ene naar zijn andere voet. ‘Haal die deken eens weg.’

‘Zullen we dit samen doen?’

‘Nee.’

‘Het is anders ook jouw moeder.’

Hij drukt twee kauwgoms uit de strip.

‘William,’ smeek ik.

‘Weet je waarom ik haar op de mond kuste?’ vraagt hij ineens. ‘Wil je de echte reden weten? *Ius osculi*.’ Hij zwijgt.

Ik zwijg ook. *Joos Oskoeli*. Strooien met geleerde termen heeft hij zichzelf op de middelbare school aangeleerd. Het geeft hem macht. Zeker over mij, zijn domme zus. Al jaren geleden heb ik mezelf aangeleerd Williams poeha dood te zwijgen.

‘Kusrecht,’ zegt hij na een tijdje. ‘In het oude Rome was wijn drinken verboden voor vrouwen. Cato, die ken je niet, schreef dat de naasten van

een vrouw het recht hadden haar op de mond te kussen, om erachter te komen of ze een wijnkegel had.' Triomfantelijk kijkt hij me aan.

'Geweldig hoor,' zeg ik.

William kauwt, mond halfopen. 'En als dat zo was, hadden haar mannelijke familieleden de bevoegdheid om stante pede...'

'Serieus? Gaan we echt hier en nu staan praten over de Romeinen?'

'Geloof maar dat ze altijd een kegel had,' zegt William. 'Ook als ze me had beloofd te stoppen.' Hij lacht schamper. 'En nu hup. *Let's get it over with.*' Weer dat hoofdgebartaasje.

Ik sla de zelfgemaakte quilt open.

'Het licht doet het niet,' zegt William. Driftig haalt hij de schakelaar op en neer.

'Dat is al jaren zo,' sis ik hem toe. Hij staat daar maar te kauwen en te commanderen. Ik heb zin om hem een mep te verkopen.

Dat verlangen verdampt onmiddellijk als mijn ogen in het schemerdonker het ineengekrompen hoopje mens ontwaren, dat onder de deken vandaan is gekomen. Mijn moeder is naakt. Ze heeft haar knieën opgetrokken. Dun haar ligt in slierten om haar hoofd. Strak vel over uitstekende jukbeenderen. Haar rechterhand ligt onder haar wang, als een zoet kind.

Uit het bed komt een walm van uitwerpselen en rotting. Lijkvocht, denk ik weer. Die divan is verloren. Ik sla een hand voor mijn neus. De ogen van mijn moeder zijn gelukkig gesloten, maar haar mond staat een stukje open. Ik kijk weer naar William. Hij kauwt niet meer, staart geconcentreerd naar het hoopje. Vooruit, dit is wel het minste. Met twee vingertoppen druk ik zachtjes haar kin omhoog.

En poep bijna in mijn broek als het lijkt met haar lippen smakt.

'*What the fuck!*' roept William. Hij staat voor het huis. Met zijn handpalmen omhooggekeerd kijkt hij me aan.

Ik sla mijn armen om mezelf heen, om het trillen te bedwingen. Als ik mijn ogen sluit, zie ik het tableau voor me dat ik vanmorgen heb

afgemaakt, een mozaïek van grazende eenhoorns aan de oever van een meertje. Het heeft me twee dagen gekost om exact de juiste kleuren voor het water te vinden.

‘*What the fuck,*’ zegt William weer, ‘laat je me voor niks komen?’ Hij haalt twee handen door zijn haar, wrijft over zijn wangen, zijn nek.

Mijn knieën knikken. Een lijk dat niet dood is en een woedende broer. Terwijl ik hier als enige het recht heb op woede. Werkelijk, mama? Het enige wat je kunt zeggen, nadat ik je uit je zombieslaap heb gewekt, nadat ik slokjes water aan je heb gevoerd, een schone handdoek onder je heb gewurmd? ‘William.’ Of zei ze zelfs, met in haar ogen een twinkeling die al heel lang geleden was verdwenen, ‘Mijn William?’

We zwijgen. Mijn broer ijsbeert over het tuinpad, ik tel mijn vingerkootjes.

‘Laten we toch maar iets eten,’ zegt hij ten slotte, met iets van verzoening in zijn stem. Hij bedoelt natuurlijk: jij moet voor eten zorgen.

‘Ik heb eieren in de koelkast gezien,’ zeg ik, ‘maar ik weet niet...’

‘Chinees.’ Hij trekt zijn portemonnee, kijkt moeilijk, vist er een biljet uit. ‘Die in het dorp, zit die er nog? Man Ha? Man Haha?’

‘Babi pangang?’

Hij kijkt op, glimlacht een beetje. ‘Extra ve-tsin.’

Extra ve-tsin, noteert de man die mijn bestelling opneemt. Vroeger gingen we hier in het restaurant eten met verjaardagen – mijn moeder, mijn broer en ik. Op tafel stonden potjes sambal, waar William afgekloven garnalenstaartjes in stopte. Ik vond dat erg grappig, maar durfde het zelf niet.

Op Williams zestiende verjaardag werd mijn moeder zo dronken dat ze midden in het restaurant van haar stoel viel. Het ene moment zat ze nog druk te praten, de armen gespreid. Midden in haar betoog gleden ze, in slow motion, met sierlijke gebaren, van haar stoel – in de ene hand een sigaret, in de andere een aansteker. Twee obers schoten toe, mensen stonden op van hun tafel, iemand riep ‘stabiele zijligging’. William legde

zijn servet neer, liep zonder iets te zeggen het restaurant uit en bleef de hele nacht weg.

Als ik aan kom fietsen, staat hij tegen de motorkap van zijn Alfa Spider geleund. Ik zie de gloeiende punt van een sigaret. Ik loop met de zak chinees naar de keuken en stal de bakken eten uit op de keukentafel. Mama wilde niets, ze had al gegeten. Kattenvoer waarschijnlijk, zo uit het blik.

Ik spoel wat bestek schoon onder de kraan. Mijn broer komt binnen, wrijft in zijn handen, zegt dat hij toch wel trek heeft, nu. De lucht lijkt geklaard. Hij vraagt zowaar naar mijn kunst, en of het een beetje verkoopt. Zelf heeft hij promotie gemaakt in het staalbedrijf. Wat hij precies doet, weet ik nog steeds niet – William geeft graag ingewikkelde antwoorden op simpele vragen –, maar het weerhoudt hem er niet van om ook nu weer een heel verhaal af te steken over zijn werk. Ik luister niet omdat ik probeer te bedenken hoe ik mama onder de douche kan krijgen, zodat ik haar bed kan verschonen – doet de wasmachine het eigenlijk nog wel? – en wat moeten we in godsnaam met haar. Geloof maar niet dat William een poot gaat uitsteken.

Als ik opkijk zie ik dat hij de laatste restjes van zijn babi pangang bijeenschraapt. Mijn bak nasi is nog driekwart vol. Hij laat een boer en gaat met zijn armen over elkaar zitten toekijken hoe ik eet, net als vroeger. Nog steeds word ik daar nerveus van, merk ik. Na twee happen leg ik mijn lepel neer.

‘Niet lekker?’

‘Ik weet niet hoe het verder moet,’ zeg ik. ‘Met mama.’

‘Shhh.’ Mijn broer legt een hand op mijn arm. ‘Eerst eten. Alles komt goed.’ Hij staat op en gooit zijn bestek tussen de rest van de rommel op het aanrecht.

‘Ja,’ zeg ik. ‘Makkelijk praten. Jij stapt straks weer in die auto. Lekker naar je jarendertighuis, je druk maken over een infraroodsauna. Maar ik zit hier, met haar. En als ze...’

‘Ik zeg toch godverdomme dat het geregeld is!’ briest William. Hij slaat met een vlakke hand op tafel. ‘Als je godverdomme nou eens naar me luistert en een beetje vertrouwen in me hebt. Ja? Doe ik soms niks? Doe ik niks? Ik. Regel. Alles. Ja? En jij. Moet niet. Zo. Paniekerig. Doen.’ Hij priemt hard met zijn wijsvinger in mijn schouder.

Paniekerig? Ik doe toch niet paniekerig?

Wat heeft hij geregeld dan?

Ga jij maar even chinees halen in het dorp.

‘William?’

Hij ziet mijn blik.

‘Eileen.’

Hij pakt me bij mijn schouders.

‘Doe nou eens rustig. Even diep ademhalen.’ Hij doet het voor. Onwillekeurig doe ik hem na.

‘Jij hebt mij gebeld,’ zegt hij. ‘Ik weet heus wel waarom.’ Ik wil iets antwoorden, maar hij legt een vinger op mijn lippen.

‘We zijn toch familie? Ik weet precies wat je van mij vraagt. En ik heb het geregeld.’

‘Niet,’ zeg ik. ‘Dat kun je niet hebben gedaan. Je hebt het recht niet.’

‘Zusje.’ Hij glimlacht meewarig, zijn hoofd scheef. ‘Ik heb wel degelijk het recht.’ Hij steekt een hand in zijn shirt en wrijft over zijn borst.

lees het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

TINA VAN BAREN (1958) – Schrijft poëzie en proza. Publiceerde eerder poëzie in *De Revisor*, *Terras* (online), *Het Liegend Konijn* en *Hollands Maandblad* – www.tinavanbaren.nl

JAN DE BAS (1964) – Historicus en dichter. Zijn laatste dichtbundel is *Dit terzijde* (2020) en zijn laatste monografie *Rotterdamse plakken. 42 olympische medaillewinnaars* (2020).

FREDIE BECKMANS (1956) – Schilder, Worstclubvoorzitter, tijdmachinemonteur. Opgegroeid in een nonnenklooster in Winterswijk. Winnaar Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2006-2007 (*essayistiek*).

FLEUR BOURGONJE (1946) – Schrijver en dichter. Recente publicaties, de roman *Liefde, liefde* (2020), dichtbundels *De lichtstraat* (2011) en *Pitten schieten* (2016) – www.fleurbourgonje.nl

GUIDO VAN HENGEL (1982) – Historicus en schrijver van *De zieners* (2018) en *De dagen van Gavrilo Princip* (2014). In 2021 verschijnt *Roedel. Een alternatieve geschiedenis van Joegoslavië*.

ANTOINE DE KOM (1956) – Dichter, schrijver, forensisch psychiater. Zesde poëziebundel *Ritmisch zonder string* (2013) kreeg de VSB Poëzieprijs 2014. In februari 2021 verschijnt nieuwste bundel: *Demerararamen*.

ANTON KORTEWEG (1944) – Na *Ouderen zijn het gelukkigst en alle andere gedichten van 1971 tot nu* (2015) verscheen nog *Het leven deugt. Althans op onderdelen* (2017). Korteweg was van 1979 tot 2009 verbonden aan het Literatuurmuseum, tot 1986 als hoofdconservator, daarna als directeur.

MOHANA VAN DEN KROONENBERG (1967) – Beeldhouwer, schrijver. Debuteerde in 2010 met de verhalenbundel *Moorddiner* (Uitgeverij Van Oorschot) die werd genomineerd voor de Academica Literatuurprijs. Werkt aan een tweede bundel – www.mohana.nl

DELPHINE LECOMPTE (1978) – Dichter. Bundels: *De dieren in mij* (2009) (C. Buddingh'-prijs), *Dichter, bokser, koningsdochter* (2015) (genomineerd voor VSB Poëzieprijs), *Western* (2017) en *Vrolijke verwoesting* (2019). Schrijft sinds afgelopen zomer een wekelijkse column voor *Humo*.

STANCE OONK (1959) – Beeldend kunstenaar. Studeerde aan de Hogeschool voor de Kunsten te Amsterdam. Maakt o.a. meditatietekeningen vanuit een sjamanistische visie. Woont, werkt, exposeert en doceert te Haarlem – www.stanceoonk.nl

ALEXANDER RINNOOY KAN (1949) – Was o.m. rector magnificus van de Erasmus Universiteit en voorzitter van VNO-NCW en SER, lid van de Raad van Bestuur van ING en Eerste Kamerlid voor D66. In 2018 verscheen *Bordjes duiken*, in 2020 verschijnt *Na de quarantaine* – www.alexanderrinnooykan.nl

JOHANNES VAN DER SLUIS (1981) – Publiceerde onlangs een tweede dichtbundel: *Ik ben de Verlosser niet* (Lebowski). Winnaar Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2020 (*poëzie*).

WILLEM THIES (1973) – Debuteerde in 2006 met de bundel *Toendra* (C. Buddingh'-prijs). Nadien verscheen o.m. *Na het paringsritueel* (2018). In mei 2021 verschijnt een nieuwe bundel: *Mijn zoon hij zegt*.

MONIEK TINNEMANS (1967) – Schrijver. Promoveerde in de moleculaire celbiologie. Verlegde haar interesse in het gedrag van cellen naar het gedrag van mensen. Werkt als persoonlijk coach.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: David Garvelink

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema, Mark Boog en Merijn de Boer

Vormgeving: Steven Boland

Correctie: Stefanie Liebreks

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tel. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Ingezonden bijdragen worden niet retour gezonden, u krijgt antwoord per e-mail.

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 89,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 24,50 Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneeservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 088-1102052.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneservice.nl